

Ο (μη) τυχαίος θάνατος ενός Ρομ

Κανένας θάνατος δεν είναι τυχαίος, πόσο μάλλον όταν προέρχεται από το όπλο ενός μπάτσου. Εδώ και δυο εβδομάδες γίνεται μια συστηματική προσπάθεια από όλους τους φορείς της καθεστωτικής προπαγάνδας να παρουσιαστεί ως σύμπτωση η ταυτόχρονη παρουσία του Κώστα Φραγκούλη και των δολοφόνων του στη συγκεκριμένη διασταύρωση, 500 μέτρα από τον καταυλισμό της Αγίας Σοφίας, στην ευρύτερη περιοχή Δενδροποτάμου της Θεσσαλονίκης. Όμως, δεν ήταν: οι Ρομά, οι γειτονιές και οι καταυλισμοί τους, η καθημερινότητά τους, είναι σταθερά στο στόχαστρο της κρατικής πολιτικής, και μάλιστα με εντεινόμενο τρόπο τα τελευταία χρόνια. Οι μπάτσοι ήταν εκεί με την πρόθεση και την εντολή να «εμπλακούν» σε κάποιο περιστατικό, «γιατί η επιτήρηση απέναντί τους πρέπει να είναι αυξημένη»¹.

Για να γίνει κατανοητή η τρέχουσα κρατική πολιτική, χρειάζεται να γυρίσουμε λίγο πίσω στο χρόνο: αρχικά, στο 1997, όταν η Θεσσαλονίκη γιόρταζε ως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης. Τότε, ο αρχικός πυρήνας αυτής της κοινότητας Ρομά περιφερόταν σε δύσκολη κατάσταση επί μέρες σε μια περίμετρο γύρω από την πόλη, καθώς τους είχε απαγορευτεί η πρόσβαση στο κέντρο της. Το караβάνι αυτών των ανθρώπων αντιμετωπίστηκε με όρους αποκλεισμού, σπρώχτηκε για χρόνια σε βαλτώδεις περιοχές (κυρίως στον Γαλλικό ποταμό) και ξέφωτα εκτεθειμένοι στις καιρικές συνθήκες, προτού φτιαχτεί ο συγκεκριμένος οικισμός αυτός, πριν από είκοσι δύο χρόνια: λύση, υποτίθεται, οριστική.

Άνθρωποι που έχουν ζήσει από κοντά τους Ρομά δίνουν μια τόσο συνοπτική όσο και ακριβή περιγραφή αυτού που θα μπορούσε να αποκαλεστεί «η μεγάλη εικόνα»²:

Οι μεγάλες αλλαγές [στις συνθήκες ζωής των Ρομά] ξεκινούν το 1980 και κορυφώνονται το 2000. Ο Έλληνας ζει το δικό του Αμερικάνικο όνειρο – το όνειρο της μεταπολίτευσης αποτινάσσοντας τα «επαρχιακά του πρότυπα» για να αναρριχηθεί στην μεσοαστική τάξη. Οι αγράμματοι γονείς αρχίζουν να κατανοούν την αξία της εκπαίδευσης, θέλουν μια άλλη ζωή για τα παιδιά τους, τα στέλνουν σχολείο. Οι σπουδές γίνονται προτεραιότητα με αποτέλεσμα να μεγαλώσει η ηλικία σύναψης οικογένειας και να αλλάξουν πολλά στις σχέσεις των δύο φύλων.

Σε αυτή την χρονική συγκυρία οι Ρομά, δεν συμπεριελήφθησαν στο big dream των υπόλοιπων Ελλήνων. Δεν το θέλησαν και οι ίδιοι καθώς προτίμησαν να συνεχίσουν την δική τους καθημερινότητα, το γυρολογικό εμπόριο τις λαϊκές αγορές και τα πανηγύρια που τους απέφεραν πολύ καλά χρήματα.

Μετά το 2000 και τις ραγδαίες αλλαγές στην τεχνολογία, με την έλευση του ευρώ και την οικονομική κρίση οι Ρομά δυσκολεύτηκαν να προσαρμοστούν στην νέα πραγματικότητα που για άλλη μια φορά διαμορφώθηκε εν αγνοία τους. Τα πανηγύρια συρρικνώθηκαν, οι άδειες λαϊκών αγορών βγαίνουν πολύ δύσκολα, ο κόσμος δεν αγοράζει από τον γυρολόγο γιατί έχει πλέον πολλές διαφορετικές επιλογές.

Κάποιοι τσιγγάνοι σταδιακά οργανώθηκαν γύρω από ομάδες για να εξυπηρετήσουν

¹ Πολλά από όσα ακολουθούν προέρχονται από την προκήρυξη με τίτλο *Πράξεις θανάτου* που μπορεί να βρεθεί thersitis.espiv.net.

² Απόσπασμα από το άρθρο με τίτλο *Από τη συνύπαρξη στον αντιτσιγγανισμό* που μπορεί να βρεθεί στο parallaximag.gr.

την διακίνηση ναρκωτικών, αφορολόγητων τσιγάρων και κάθε είδους παραβατικής δραστηριότητας. Όντας αναλφάβητοι, χωρίς ειδικευση, χωρίς προοπτική επαγγελματικής αποκατάστασης πείθονταν να ασχοληθούν με την οικεία σε αυτούς εμπορία αλλά την παράνομη κάτι που είδαν πως τους επέφερε χρήματα εύκολα και γρήγορα.

Η πανδημία στην συνέχεια και η ενεργειακή κρίση έριξε τις κοινότητες Ρομά ακόμα πιο βαθιά στη γκετοποίηση, την παραβατικότητα, την ματαίωση και την ακραία φτώχεια. Οι άλλοτε συμπαθείς μουσικοί, κλαρινιτζίδες, καλαθοπλέκτες, καρπουζάδες, καρεκλάδες και έμποροι, έγιναν στα μάτια της κοινωνίας κλέφτες, κοινωνικά απόβλητοι, βρώμικοι απρόθυμοι να ενταχθούν. Ποιος αλήθεια προτιμά να μην ενταχθεί και να ζει χωρίς εργασία, στην λάσπη, χωρίς ρεύμα, νερό και στέγη;

Αν είναι κάτι που θα προσπαθήσει να κάνει το κείμενο που ακολουθεί, αυτό είναι να περιγράψει τη συνθήκη ζωής των Ρομά ως μια κινούμενη αντίφαση, τοποθετώντας τη, κατά το δυνατόν, εντός της σημερινής συγκυρίας.

Η ιστορία έχει σημασία

Όταν, το 1922³, οι Έλληνες εγκατέλειψαν τη Μικρά Ασία, κάποιοι Ρομά, κυρίως χριστιανοί αλλά όχι μόνο, αποφάσισαν να τους ακολουθήσουν στην Ελλάδα, κυρίως λόγω θρησκείας. Όταν όμως ήρθαν εδώ, παρά το ότι υπήρχαν ήδη εγκατεστημένοι τσιγγάνοι από την εποχή του Βυζαντίου, το ελληνικό κράτος δεν τους χορήγησε υπηκοότητες, κρατώντας τους συνειδητά εκτός των ρυθμίσεων για τους προσφυγικούς πληθυσμούς, οι οποίοι αποτέλεσαν κεντρική στρατηγική του ελληνικού κράτους μετά την ήττα στον πόλεμο της Μικράς Ασίας. Με άλλα λόγια, οι Ρομά αφέθηκαν, δημιουργήθηκαν να αποτελούν έναν μετακινούμενο πληθυσμό «χωρίς χαρτιά»⁴.

Στη συνέχεια, με βάση έναν νόμο του 1968⁵ - που όριζε ότι, έστω και αναδρομικά, όσοι γεννιούνται στην Ελλάδα αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια – οι Ρομά μπορούσαν να γίνουν Έλληνες πολίτες, Πριν την ψήφιση του νόμου αυτού οι Ρομά είχαν ως μοναδικό επίσημο έγγραφο την κάρτα αλλοδαπού την οποία έπρεπε να ανανεώνουν κάθε δύο χρόνια στα αστυνομικά τμήματα. Οι ομοιότητες με τη σύγχρονη διαχείριση των μεταναστών εργατών δεν είναι τυχαίες. Η διαχείριση των Ρομά αποτελεί πρόδρομο της μετέπειτα διαχείρισης του προλεταριάτου με δυο μέτρα και δυο σταθμά.

Σε αυτά τα δελτία ταυτότητας αναγράφονταν ως καταγωγή η τσιγγάνικη και ως υπηκοότητα η ανιθαγένεια. Και μετά την ψήφιση του νόμου του 1968, όμως, οι τσιγγάνοι έδειξαν απρόθυμοι να πολιτογραφηθούν Έλληνες, καθώς θεωρούσαν ότι ο νόμος δεν τους έδινε εμφανή δικαιώματα και δεν τους απάλλαζε από υποχρεώσεις, όπως η στράτευση για τους άντρες. Είχε αρχίσει, ωστόσο, να τίθεται πιο επιτακτικά το θέμα της ιθαγένειας των τσιγγάνων, καθώς το ελληνικό κράτος έπρεπε μετά το τέλος της στρατιωτικής δικτατορίας να επανιδρυθεί σε ενιαία, και όχι πλέον διαιρεμένη λόγω εμφυλίου, εθνική βάση. Έτσι με έναν νόμο του 1979, πέντε χρόνια μετά το τέλος της χούντας, «περί εγγραφής αθιγγάνων» υποχρεώθηκαν όλοι οι Ρομά να γραφτούν στα δημοτολόγια και να πάρουν ελληνικές ταυτότητες. Έπρεπε αναγκαστικά να θεωρηθούν Έλληνες αυτοί οι οποίοι για δεκαετίες είχαν υποστεί ρατσιστική αντιμετώπιση διαχωριζόμενοι ως διαφορετικός πληθυσμός, Μια ενδογενής αντίφαση.

Εκείνη την περίοδο δεν είχε ακόμα αναπτυχθεί από το ελληνικό κράτος μια κρατική πολιτική που να χωρίζει το προλεταριάτο σε διαβαθμισμένες κατηγορίες, σε πολίτες δυο ταχυτήτων. Αυτή η στρατηγική θα βρει ευρεία εφαρμογή μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου και τη μαζική είσοδο εκατοντάδων χιλιάδων προλεταρίων από το ανατολικό μπλοκ που ήρθαν στην Ελλάδα να εργαστούν ως οικονομικοί μετανάστες. Αυτή την εσωτερική αντίφαση στη διαχείριση μιας μη ενσωματωμένης εθνοτικής ομάδας, των Ρομά που ζουν στην Ελλάδα και διαθέτουν μπλε ταυτότητες, έρχεται σήμερα να ανατρέψει σταδιακά το ελληνικό κράτος: καθώς η υποτίμηση η προλεταριάτου πρέπει να βαθύνει κι άλλο, είναι η ζωή ενός κομματιού «ελλήνων πολιτών» που πρέπει να κατέλθει αρκετές θέσεις στην κλίμακα της αξίας, κυριολεκτικά και μεταφορικά.

³ Τα στοιχεία που ακολουθούν προέρχονται από το σημαντικό βιβλίο του Γιώργου Τσιτιρίδη *Οι τσιγγάνοι της Θεσσαλονίκης*, εκδόσεις Μέθες, Θεσσαλονίκη, 2020.

⁴ Ο πρώτος και μοναδικός νόμος της εποχής που αφορούσε τους Ρομά ήταν ένας νόμος του 1929 με τον εύγλωττο τίτλο «Περί της εγκαταστάσεως και κινήσεως αλλοδαπών εν Ελλάδι αστυνομικού ελέγχου διαβατηρίων απελάσεων και εκτοπίσεων».

⁵ Ο νόμος αυτός εντάχθηκε στις διατάξεις του βασικού νόμου του 1955, ο οποίος ρύθμιζε το καθεστώς της ελληνικής ιθαγένειας. Θυμίζουμε εδώ ό τι, σύμφωνα με την εμφυλιοπολεμική νομοθεσία της περιόδου 1945-1949, οι κομμουνιστές δεν θεωρούνταν Έλληνες, τους είχε αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια. Με αυτό τον τρόπο τέθηκαν οι βάσεις για τη μετέπειτα ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού στη βάση της διαστρωμάτωσης του προλεταριακού πληθυσμού σε δυο βασικές κατηγορίες, εκ των οποίων η μία είχε λιγότερα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα ως «αριστεροί».

Η ελληνική εκδοχή του γκέτο

Ο Δενδροπόταμος είναι χείμαρρος της Θεσσαλονίκης που έδωσε το όνομά του στην ευρύτερη περιοχή και αποτελεί το ανατολικό όριο της. Οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής ήρθαν από την Τουρκία μετά το 1922 συναντώντας κάποιους τσιγγάνους που ήδη ζούσαν εκεί. Μετά την περίοδο της γερμανικής κατοχής, οι πρόγονοι των σημερινών Ρομά του Δενδροπόταμου αγόρασαν κτήματα από κληρούχους ενός διπλανού δήμου, ο οποίος είχε ιδρυθεί και αυτός το 1922 από 160 περίπου οικογένειες προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Η περιοχή τότε ήταν άδεια. Οι Ρομά βρήκαν ελεύθερα και φτηνά οικόπεδα και τα αγόρασαν. Τον αρχικό πυρήνα του συνοικισμού των Ρομά αποτελούσαν τριάντα περίπου οικογένειες συγγενικές μεταξύ τους. Έχτισαν παράγκες με καλαμωτές και λάσπη και σταδιακά έφτιαχναν δωμάτια με τούβλα. Έτσι μεγάλωναν τα σπίτια και ο οικισμός⁶.

Ο βαθμός ένταξης των Ρομά στον καπιταλιστικό κοινωνικό σχηματισμό διαφέρει. Ένα τμήμα του πληθυσμού τους κατάφερε να ενταχθεί στο αστικό περιβάλλον, κυρίως στα δυτικά προάστια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Όμως ένα σημαντικό κομμάτι εξακολουθεί να ζει σε οικισμούς ή προσωρινούς καταυλισμούς που βρίσκονται στα όρια του αστικού ιστού. Πρόκειται για υποβαθμισμένες περιοχές με μεγάλα ποσοστά ανεργίας, φτώχειας και αναλφαβητισμού. Κατά συνέπεια, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού τους είναι εντελώς περιθωριοποιημένο, ζει σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού και δεν έχει πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες.

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τον ακριβή αριθμό τους. Επίσημες εκτιμήσεις τους υπολογίζουν μεταξύ 150.000-200.000 ενώ ερευνητές τους υπολογίζουν σε τουλάχιστον 250.000. Οργανώσεις Ρομά αναφέρουν αριθμούς άνω των 400.000, ποσοστό που προσεγγίζει το 4% του συνολικού πληθυσμού. Ουσιαστικά πρόκειται για έναν πληθυσμό που παραμένει «αόρατος» στις επίσημες στατιστικές πληθυσμού. Αυτή η στρατηγική αορατοποίησης, όχι μόνο της ύπαρξης συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού, αλλά ευρύτερα η εξαφάνιση πάρα πολλών στοιχείων της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής από τα επίσημα στατιστικά στοιχεία - θεμελιώδης ο όρος ύπαρξης του ελληνικού κράτους από τη στιγμή της ίδρυσής του, αυτό που πολύ αργότερα θα γίνει γνωστό ως «greek statistics» - πια έρχεται τα τελευταία χρόνια να αναστραφεί: στην Ελλάδα καταγράφονται πλέον ακόμα και τα κατοικίδια ζώα. Δεν γνωρίζουμε αν πότε θα πραγματοποιηθεί ο στόχος, που είχε εκφραστεί από το στόμα του ίδιου του πρωθυπουργού, η Ελλάδα να ακολουθήσει το πρότυπο της Εσθονίας. αυτό όμως που γνωρίζουμε είναι ότι αυτή η επιχείρηση καταγραφής περνάει παραδειγματικά πάνω από τις κοινότητες των Ρομά: η επίσημη καταγραφή μιας κοινότητας Ρομά που διαμένει εδώ και δεκαετίες σε ένα μεγάλο οικόπεδο στα κεντρικά-βόρειο προάστια της Αθήνας, καταγράφηκε για πρώτη φορά πριν από μερικά χρόνια από την αριστερή-ΣΥΡΙΖΑ δημοτική παράταξη που το διοικεί. Κάτι που επιχειρείται και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας αυτή την περίοδο, άμεσα συνδεδεμένο με την τρέχουσα επανίδρυση του ελληνικού κράτους, υπό συνθήκες διαχείρισης covid-19 αυτή τη φορά.

Προηγούμενες έρευνες έχουν καταδείξει την υπερεκπροσώπηση των Ρομά στις ελληνικές φυλακές⁷: για παράδειγμα, στις φυλακές Κορυδαλλού της Αθήνας, το 29,7% των ημεδαπών κρατουμένων προερχόταν από μια μειονότητα που δεν υπερβαίνει το 3-4% του γενικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό αυξάνεται αν λάβουμε υπόψη και τους αλλοδαπούς Ρομά. Γενικότερα μιλώντας, η πλειονότητά αυτών των κρατουμένων κατοικούσε σε υποβαθμισμένες συνοικίες, στις παρυφές της πόλης, και σε γειτονιές όπου αποτελούν την πλειοψηφία ή πολυπληθή μειοψηφία (Ζεφύρι, Αχαρνές, Άνω Λιόσια). Γενικότερα μιλώντας, έξω από τον αστικό ιστό της Αθήνας, υπάρχουν αρκετοί αυτοσχέδιοι καταυλισμοί. Ουσιαστικά πρόκειται για παραπήγματα χωρίς τρεχούμενο νερό και αποχέτευση, μικρά σπίτια ενός-δύο δωματίων από τσιμεντόλιθο και αρκετά λυόμενα στα Άνω Λιόσια, στον Ασπρόπυργο, την Μάνδρα και τα Μέγαρα. Αν προσθέσουμε και τους καταυλισμούς στη Θήβα και την Κορίνθο, τότε σχηματίζεται ένα νοητό τόξο που εκτείνεται από τη Θήβα ως την Κορίνθο και από το οποίο προερχόταν ένα σημαντικό τμήμα των Ελλήνων Ρομά κρατουμένων. Σε αυτή τη ζώνη, διακρίνεται ξεκάθαρα ο εδαφικός διαχωρισμός του φτωχότερου τμήματος των Ρομά από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Οι καταυλισμοί αλλά και ορισμένες γειτονιές στα Άνω Λιόσια, το Ζεφύρι και το Μενίδι κατοικούνται αποκλειστικά από Ρομά, ενώ από τον υπόλοιπο πληθυσμό θεωρούνται ως μη προσβάσιμες περιοχές. Αυτό το στοιχείο είναι βασικό για τη δημιουργία και αναπαραγωγή, σε μεγάλο βαθμό, συνθηκών «γκέτο».

⁶ Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ και τις διάφορες γεωπολιτικές ανακατατάξεις, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή Ρομά, κυρίως από τα Βαλκάνια. Κάποιοι μάλιστα, όπως οι Ρομά του Κοσόβου, έπεσαν θύματα μαζικών εκτελέσεων από τους Άλβανούς, καθώς θεωρήθηκαν ότι ήταν φιλικά προσκείμενοι προς τους Σέρβους. Ακόμα και σήμερα πολλοί «εισαγόμενοι» Ρομά, ιδιαίτερα από την Βουλγαρία, ζουν στην Θεσσαλονίκη αναζητώντας μια καλύτερη τύχη.

⁷ Παρατίθενται στο άρθρο με τίτλο *Η «αόρατη» υπερεκπροσώπηση των Ρομά στις ελληνικές φυλακές* που μπορεί να βρεθεί στο theartofcrime.gr.

Η σχέση μεταξύ της φυλακής και των κοινοτήτων των Ρομά είναι στενή. Είναι ίσως κοινοτοπία να χαρακτηρίζουμε ένα κοινωνικό φαινόμενο ως πολυδιάστατο, αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση η διαδικασία στιγματισμού και περιθωριοποίησης δεν είναι συνηθισμένη. Η σύνδεση γκέτο-φυλακής, τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της ομάδας και η σημασία των συγγενικών και φυλετικών δεσμών κάνουν τη διαφορά, οι Ρομά αποδέχονται και εντάσσουν την εγκληματική δραστηριότητα στο εσωτερικό τους ως κοινότητα. Ουσιαστικά, σχηματίζεται ένας αυτοτροφοδοτούμενος κύκλος απόρριψης που ορίζει στάσεις, συμπεριφορές και κώδικες αξιών. Επιπλέον, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των ομάδων που σχηματίζουν οι Ρομά κρατούμενοι είναι ότι πολλά άτομα έχουν συγγενικούς δεσμούς μεταξύ τους (πολύ συχνά συναντάμε και μέλη της ίδιας οικογένειας) και πολλοί γνωρίζονταν μεταξύ τους πριν από τη φυλάκιση τους, αφού προέρχονται από τις ίδιες περιοχές. Μπορούμε να δούμε αυτές τις ομάδες σαν δίκτυα αλληλεγγύης που προϋπάρχουν και προσαρμόζουν τη λειτουργία τους στον χώρο της φυλακής. Όμως η φύση αυτής της σχέσης είναι αμφίδρομη και οι συνέπειες της φυλάκισης στις ομάδες των Ρομά προεκτείνονται έξω από τη φυλακή, στις κοινότητές τους, και αγγίζουν ακόμα και ζητήματα «ταυτότητας».

Το παρόν του παρελθόντος

Για να επιτύχει η σύγχρονη αποστολή της αστυνομίας, διατίθεται μια πληθώρα κατασταλτικών μέσων που φτάνουν μέχρι τις πάνοπλες ειδικές δυνάμεις, οι οποίες εισέβαλαν σε δεκάδες σπίτια των Ρομά σε Μενίδι, Ζεφύρι, Ασπρόπυργο και αλλού προκειμένου να τους κλείσουν το στόμα και να μην ξανακατέβουν στον δρόμο αντιδρώντας για τον θάνατο κάποιου με τον οποίο αισθάνονταν ότι βρισκόταν στην ίδια θέση: του 16χρονου Ρομά Κώστα Φραγκούλη. Το εύρος και το βάθος, ωστόσο, της κατασταλτικής στρατηγικής των μπάτσων απαιτεί και προϋποθέτει τη συνεργασία με τα κάθε είδους μικρά και μεγάλα αφεντικά, των κάθε λογής μικρών και μεγάλων βενζινάδικων. Αφεντικά που είναι πρόθυμα όχι μόνο να τους παρέχουν δωρεάν καύσιμα, τροφή και ψυχαγωγία ενόσω αυτοί περιπολούν, αλλά αποτελούν και το αναγκαίο κοινωνικό στήριγμα για τη διαρκή υποτίμηση των Ρομά. Είναι οι ίδιοι που για ένα κλεμμένο εικοσάευρο σε βενζίνη έδωσαν το πράσινο φως για την καταδίωξη και τη δολοφονία. Πιστεύοντας, εννοείται, ότι δεν θα υπάρχουν συνέπειες.

Όσο για τους άλλους, τους ρατσιστές απολογητές που συνεχίζουν μέχρι σήμερα να δικαιολογούν τον δολοφόνο, τόσο σε προσωπικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο του ρόλου που επιτελεί κοινωνικά - δήθεν ότι ήταν αμυνόμενος, δήθεν ότι «υπήρχε κίνδυνος εμβολισμού των οχημάτων» -βλέπουν καθαρά μπροστά τους είκοσι μήνες μετά έναν νέο Νίκο Σαμπάνη [πρόκειται για έναν νεαρό Ρομά που δολοφονήθηκε από αστυνομικούς έπειτα από καταδίωξη σε μια συνοικία κοντά στο λιμάνι του Πειραιά πριν από περίπου δυο χρόνια] που του αξίζει, και σε αυτόν, ένας βέβαιος θάνατος. Κι ας μην είναι οι μπάτσοι εφτά και οι σφαίρες τριάντα αυτή τη φορά. Άλλωστε, δεν χρειάστηκε να ριχτεί καμιά σφαίρα για να δολοφονηθεί πρόσφατα από ξυλοδαρμό ένας Ρομά στο Μενίδι ούτε για τον σοβαρό τραυματισμό ενός νεαρού Ρομά στον Βόλο μετά από πρόσκρουση του αυτοκινήτου του σε τοίχο έπειτα από καταδίωξη. Δεν είναι τυχαίο ότι και στις δυο αυτές περιπτώσεις οι άμεσα εμπλεκόμενοι είναι μπάτσοι.

Για αυτό το παραγωγικό τους έργο είναι που οι μπάτσοι θα εισπράξουν φέτος έκτακτο επίδομα 600 € για τα Χριστούγεννα, όπως ανακοίνωσε ο ίδιος ο πρωθυπουργός μια μέρα μετά τη δολοφονία στη Θεσσαλονίκη. Γιατί τη δουλειά τους, την εφαρμοσμένη θανατοπολιτική, την ιεράρχηση της ζωής των πληβείων σε μια κλίμακα αξίας και θανάτου, δεν μπορεί να την κάνει ο καθένας. Μακριά από τα να είναι «παιδιά των εργατών», για παράδειγμα, η ανεκτίμητη συμβολή τους στην υποτίμηση των μεταναστών εδώ και 30 χρόνια τους έχει μετατρέψει σε πολιτικό εργαλείο ακριβείας κάθε φορά που μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα πρέπει να καταδειχθεί ως «κίνδυνος», και άρα επιδεκτική άσκησης βίας επάνω της. Και ακόμα καλύτερα αν αυτός ο «κίνδυνος» είναι διαρκής, ώστε να μπορεί να ενταχθεί κατά βούληση σε μια διαρκή πολιτική καθημερινότητα έκτακτης ανάγκης.

Το γεγονός ότι πολύ γρήγορα, μέσα σε ελάχιστες μέρες ή και ώρες μετά τη δολοφονία του Κώστα Φραγκούλη, διάφοροι πολιτικοί συνεργάτες της αστυνομίας άρχισαν να αναφέρονται σε «προβλήματα ενσωμάτωσης των Ρομά εδώ και 30 χρόνια» εκφράζει πάνω από όλα την προσπάθεια να κατασκευαστεί μια «διαφορά» και να παρουσιαστεί ως φυσι-

κή και αναπόφευκτη: εμείς τους προσφέρουμε τη δυνατότητα ενσωμάτωσης, αυτοί είναι που την αρνούνται, άρα είναι αναπόφευκτο να υπάρχουν «τριβές» και «ατυχήματα»... Η θεσμοθέτηση του ατομικού φακέλου υγείας του ασθενή και η σύνδεσή του με το αν έχει κάνει κάποια εμβόλια ή όχι (που πρωτοτέθηκε σε εφαρμογή από το υπουργείο υγείας του Συριζα το 2018), η σκλήρυνση της επιδοματικής πολιτικής απέναντί τους από το καλοκαίρι του 2021 που συνδέει την καταβολή τους με το να πηγαίνουν τα παιδιά στο σχολείο και την εύρυθμη λειτουργία της οικογένειας, ο επιλεκτικός αποκλεισμός των καταυλισμών κατά τη διάρκεια της πρόσφατης διαχείρισης της covid-19, το ανελέητο κυνήγι των «παλιατζήδων» [πρόκειται για πλανόδιους πωλητές με οχήματα που συλλέγουν παλιά μεταλλικά αντικείμενα, τα οποία στη συνέχεια μεταπωλούν ως σκραπ], οι αλλεπάλληλες δολοφονίες, όλα αυτά αποκρύπτονται βολικά για να μπορούν να συνεχιστούν απρόσκοπτα ως κομμάτι μιας ευρύτερης στρατηγικής υποτίμησης της ζωής των προλετάριων. Και στα σώματα των Ρομά τέμνονται οι σύγχρονες στρατηγικές της εξουσίας.

Είναι το προλεταριάτο μειονότητα;

«Δεν είναι πάντα καλό να ξέρει ο άλλος ότι δεν είμαστε επικίνδυνοι. το να μη ξέρει ακριβώς για εμάς, μας κάνει καλό. Έτσι δεν μπορούν εύκολα να μας πειράξουν και μας σέβονται, γιατί μας φοβούνται»⁸.

Μπορούν τα κινήματα να εκφράσουν ή/και να παράξουν διαφορές (ή «διαφορές», αν προτιμάτε); «Δεν ήταν η βενζίνη, δεν ήταν τα λεφτά, τον πυροβόλησαν γιατί ήταν Ρομά»: Αυτό ήταν ένα από τα κεντρικά συνθήματα που κυριάρχησαν στις διαδηλώσεις των τελευταίων ημερών ενάντια στη δολοφονία του Κώστα Φραγκούλη. Είναι όμως έτσι τα πράγματα; Ο Κώστας Φραγκούλης δολοφονήθηκε «μόνο», ή κυρίως, επειδή ήταν Ρομά; Είναι οι Ρομά «μόνο» μια εθνοτική ομάδα που δεν ξέρει να γράφει σωστά τη λέξη δικαιοσύνη⁹; Όπως στην περίπτωση της δολοφονίας ενός queer ατόμου από τους ιδιοκτήτες ενός κοσμηματοπωλείου κατά την απόπειρα κλοπής στο κέντρο της Αθήνας πριν από μερικά χρόνια, έτσι και τώρα, οι σύγχρονες δυνάμεις της αριστεράς επιδιώκουν να χτίσουν την ανταγωνιστική τους πολιτική στη βάση μιας ταυτότητας, στη βάση μιας μειονοτικής αντίληψης για το προλεταριάτο, το οποίο, σύμφωνα με την αντίληψή τους, δεν πρέπει να έχει καμία σύνδεση με την ικανοποίηση υλικών αναγκών. Την «οικονομία», αν προτιμάτε. Αν αυτή η τακτική συνεχιζόμενης αποσύνδεσης «αριστεράς» και «τάξης» ήταν καθόλα επιτυχημένη στην πρώτη περίπτωση, αποτελεί διακύβευμα στη δεύτερη. Μένει να φανεί η τελική μορφή της δυναμική αυτής της αντίφασης, η οποία είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τις ταραχές των προηγούμενων ημερών.

Θέλει πράγματι θάρρος να πυροβολείς τον αρχηγό μιας ειδικής ομάδας της αστυνομίας στο πρόσωπο με κυνηγετικό όπλο. Ωστόσο, το πραγματικό φόντο των ταραχών είναι η ίδια η μορφή τους, που αντανakλά σε μεγάλο βαθμό τακτικές προηγούμενων κινημάτων, γνωστών στη Γαλλία: αποκλεισμοί δρόμων, φωτιές, πυρπολήσεις οχημάτων (αν και σε περιορισμένο βαθμό), επιθέσεις σε αστυνομικά τμήματα, σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας κοντά στους καταυλισμούς. Οι Ρομά φαίνεται να επικοινωνούν με κινηματικές πρακτικές εντός και εκτός των ελληνικών συνόρων, και αυτό συμβαίνει για πρώτη φορά.

Αθήνα, 19.12.22

A.

* Το κείμενο αυτό δεν θα μπορούσε να γραφτεί χωρίς το έναυσμα από συζητήσεις με άλλους συντρόφους και συντρόφισσες, ειδικά στο εσωτερικό της ομάδας αυτομόρφωσης για τη μεταπολίτευση α/74.

⁸ Απόσπασμα από τη συνέντευξη νεαρού Ρομ του Δενδροποτάμου, η οποία εμπεριέχεται στο ίδιο βιβλίο.

⁹ Σε πολλά πανό εμφανίστηκε η λέξη «δηκεοσίνη», η οποία αποτελεί σκόπιμη ανορθογραφία της λέξης «δικαιοσύνη».